

Selján Péter

Szaúd-Arábia és Irán a Kőolaj-exportáló Országok Szervezetében – Az új OPEC-megállapodás¹

A Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC) biztosítja a világ olajkitermelésének több mint 40 százalékát, és birtokolja az olajtartalékok mintegy négyötödét. A szervezetben belül hat közel-keleti tagállam rendelkezik az olajtartalékok kétharmadával, melyek az alacsony kitermelési költségeik miatt nagy befolyással bírnak a szervezetben. Az olajkartell a kitermelés ellenőrzésével igyekszik meghatározó szerepet betölteni az olajárak alakulásában, s döntéseiknek olykor komoly hatásuk van a nemzetközi kapcsolatok alakulására – leginkább akkor, ha nemzetközi konfliktusok tartós zavarokat eredményeznek az olajellátásban. A következő oldalakon a szervezet általános bemutatását követően sor kerül az olajárak alakulásának rövid ismertetésére, majd Szaúd-Arábia és Irán helyzetének és a 2016. november 30-i kvótamegállapodásnak az értékelésére is.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, Szaúd-Arábia, Irán, OPEC, kőolaj

Selján Péter: Saudi Arabia and Iran in the OPEC – The New Deal

The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) accounts for more than 40 percent of global oil production and four-fifths of the world's proven oil reserves. Among the member states, six Middle Eastern countries control two-thirds of OPEC's oil production and reserves, and due to their low costs they can exercise significant influence in the Organization. The international oil cartel tries to manipulate oil prices through controlling supply, and its decisions have come to play a prominent role in international relations, particularly when conflicts lead to extended interruptions in oil supply. In this paper, after covering the basics on OPEC, the process of oil price development is discussed, followed by an evaluation of the current stance of Saudi Arabia and Iran in the Organization regarding the new OPEC deal of November 30, 2016.

Keywords: Middle East, Saudi Arabia, Iran, OPEC, oil

Az OPEC rövid története²

A Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC) megalapításának előzményei az 1940-es évek végére nyúlnak vissza, mikor Venezuela először tett javaslatot Iraknak, Kuvaitnak és Szaúd-Arábiának az energiapolitikai együttműködésre. Az olajárak alakulása miatt az 1950-es években már többször is felmerült az olajkitermelő országok közötti együttműkö-

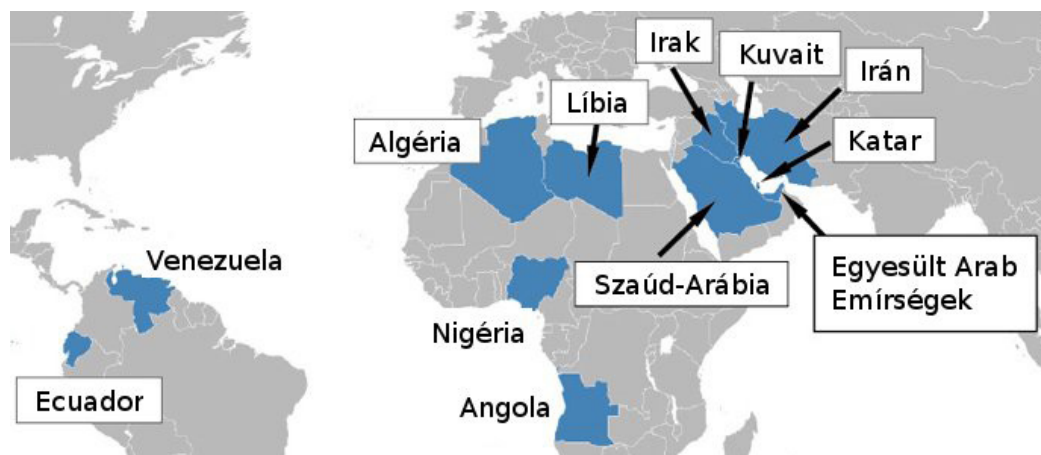
1 A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

2 OPEC: [Brief History](#) [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

dés szükségessége. Végül az OPEC azzal a céllal jött létre, hogy a tagországok olajpolitikáinak koordinálásával és egységesítésével stabilizálja az olajpiacokat, ezáltal biztosítva a hatékony, gazdaságos és kiszámítható olajellátást a fogyasztók részére, az egyenletes bevételt a termelők és a kielégítő megtérülést a tőkebefektetők számára.³ Az állandó, kormányközi jellegű szervezetet az 1960. szeptember 10–14. között tartott bagdadi konferencián alapította Irán, Irak, Kuvait, Szaúd-Arábia és Venezuela.⁴ Az öt alapítóhoz később kilenc másik ország csatlakozott.⁵ A szervezet székhelye az első öt évben Genfben volt, ahonnan 1965. szeptember 1-jén Bécsbe települt át.

Az OPEC megalakulására az 1960-as évek elejének jelentős nemzetközi politikai és gazdasági átalakulása idején került sor a kiterjedt dekolonizációs folyamat mellett, amely számos új, független állam születésével járt a fejlődő világban. A nemzetközi olajpiacot ekkor az úgynevezett „Hét Nővér” multinacionális vállalatai uralták.⁶ Az OPEC létezésének első tíz évében kialakította saját kollektív vízióját, kitűzte céljait és létrehozta a Titkárságát Genfben, majd pedig Bécsben. 1968-ban a szervezet tagjai közös nyilatkozatban kijelentették, hogy minden országnak elidegeníthetetlen joga természeti erőforrásai feletti szuverenitásának megőrzése és gyakorlása a saját nemzeti fejlődése érdekében. 1969-re a szervezet tagsága Algéria csatlakozásával⁷ már tízre növekedett.

1. ábra: Az OPEC-tagországok

Forrás: OPEC countries [online], Olajtrader.hu [2017. 01. 13.]

3 OPEC: Statute [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

4 MEES: The First OPEC Meeting Held In Baghdad [online], 1960. 10. 16. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]

5 Katar (1961), Indonézia (1962) – először 2009 januárjától 2015 decemberéig, majd 2016 novemberében ismétlen felfüggesztette tagságát, Líbia (1962), Egyesült Arab Emírségek (1967), Algéria (1969), Nigéria (1971), Ecuador (1973) – 1992 decemberétől 2007 októberéig szüneteltette tagságát, Angola (2007), Gabon (1975) – 1995 januárjában kilépett a szervezetenél, majd 2016 júliusában visszalépett.

6 A „Hét Nővér” tagjai: Standard Oil of New Jersey (Esso), Royal Dutch Shell (Anglo Dutch), Anglo-Persian Company (APOC), Standard Oil Co. of New York (Socony), Standard Oil of California (Socal), Gulf Oil, Texaco. Ez a héttagú szövetség két évtizeden keresztül meghatározó szerepet töltött be az olajpiacon, amíg az OPEC a megjelenésével vissza nem szorította piaci részesedésüket az 1970-es évekre.

7 MEES: Algeria Joins OPEC [online], 1969. 08. 08. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.].

Az olajválság valamely ország olajellátásában bekövetkező zavar, amelynek vagy az árak emelkedése, vagy a készletek hirtelen csökkenése az oka, ami a gazdaság többi részére is hatással van. Az első olajválság 1973-ban, a negyedik arab–izraeli háború során, a második 1979-ben az iráni iszlám forradalom kitörését követően jelentkezett, a harmadik az 1990-es évek első felében, Kuvait iraki lerohanásakor, a negyedik az 1990-es évek végén a Délkelet-Ázsiából induló gazdasági válság hatása miatt, az ötödik pedig 2005-ben a fogyasztás ugrásszerű növekedése és az iraki háború elhúzódása következtében. Az OPEC tagállamai 1973-ban olajembargót vezettek be az Izraelt támogató országokkal szemben, valamint csökkentették a kitermelést és megemelték az árakat. Az így bekövetkező első olajárrobbanás komoly visszaesést eredményezett a fő kőolajvásárlók, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tagállamainak gazdaságában. A hatékonyabb nemzetközi együttműködés érdekében ekkor hozták létre a Nemzetközi Energiaügynökséget (IEA). A második olajválságot már elsősorban a termelés hirtelen csökkenése eredményezte, részben az iráni iszlám forradalom kitörése miatt. Árcsökkenés ezután 1986-ban következett be, miután Szaúd-Arábia kezdeményezésére az OPEC feloldotta a kitermelési korlátozásokat, így az olajárak visszaestek az 1973-as szintre. Forrás: HORVÁTH Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 495–496. o.

Az OPEC az 1970-es években nőtte ki magát komoly nemzetközi befolyással rendelkező kormányközi szervezetté, ahogy a tagállamai irányításuk alá vették nemzeti olajiparukat, és ezáltal képessé váltak az olaj világgpiaci árának alakítására. Ezekben az időkben az olajárak két alkalommal is drasztikusan megemelkedtek, egyszer az 1973-ban bevezetett arab kőolajembargó,⁸ 1979-ben pedig az iráni iszlám forradalom⁹ kitörése miatt. 1973-ban, a negyedik arab–izraeli háború során az OPEC azzal idézte elő az első olajválságot, hogy pár héten belül négyszeresére növelte az exportált olaj árát. Az ismétlődő olajválságok azonban ahhoz vezettek, hogy a fejlett államok körültekintőbb energiapolitikát kezdtek követni, miközben a nem OPEC-tag termelők is egyre nagyobb szerepet kaptak a piacon.

Az 1980-as évek elejére az olajárak rekordszintet értek el, majd csökkenni kezdtek, és végül 1986-ban a mélybe zuhantak¹⁰ a piaci túlkínálat és a fogyasztók elfordulása miatt. Az OPEC piaci részesedése az olajbevételekkel együtt jelentősen csökkent, ami több tagország gazdasága számára komoly megrázkódtatást jelentett. Az árak az évti-

zed végére valamelyest visszaerősödtek, de csak a korábbi árszint 50%-ára, ugyanakkor kezdett gyarapodni a szervezet részesedése az ismét növekedésnek induló globális olajkitermelésből. Ekkor vezették be a tagországok kitermelési plafonjának meghatározását és a referenciakosarat (*Reference Basket*) az árszabályozáshoz, valamint ezekben az években került sor jelentős előrelépésekre az OPEC és nem OPEC-tag kitermelő országok közötti párbeszéd és együttműködés fokozása terén, amire a piacok és az árak stabilitásának megőrzése érdekében volt szükség. Mindezek mellett a nemzetközi energiapolitika napirendjén megjelentek a környezetvédelemmel kapcsolatos kérdések.

Az 1990-es években az olajárak nem változtak olyan drámai mértékben, mint az 1970-es vagy 1980-as években, és az OPEC tevékenysége révén mérséklődött az 1990–1991-es közel-keleti eseményeknek az olajpiacokra gyakorolt hatása is. Ennek ellenére túlzott volatilitás és árfolyamgyengeség jellemezte az évtizedet, a Délkelet-Ázsiából kiinduló gazdasági

8 MEES: *The Oil Weapon* [online], 1973. 10. 13. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.].

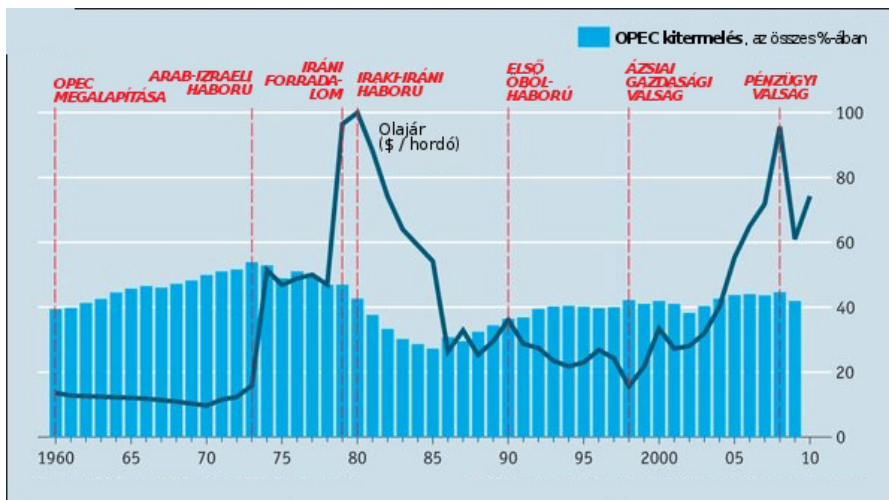
9 MEES: *US Stops Oil Imports from Iran and Freezes Iranian Assets in US* [online], 1979. 11. 19. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.].

10 MEES: *Value of OPEC Oil Exports Down 42% in 1986* [online], 1987. 10. 09. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.].

válság¹¹ és az enyhe téli évszak az északi féltekén 1998–1999-ben pedig ismét az 1986-os szintre csökkentette az olajárakat. Később viszont megfelelő visszaerősödés következett be egy már integráltabb olajpiacon, amely immár a posztszovjet világhoz igazodott.

A 2000-es évek elején egy innovatív OPEC-olajár-mechanizmus segített megerősíteni és stabilizálni az olajárakat. A piaci erők, a spekuláció és más tényezők kombinációja miatt azonban 2004-ben megváltozott a helyzet, ami áremelkedéshez és a volatilitás fokozódásához vezetett a jól ellátott kőolajpiacon. 2008 közepén az olajárak ismét rekordmagasságokba emelkedtek, majd a globális pénzügyi válság és a gazdasági recesszió miatt lezuhantak. Ezt követően a gazdasági válság megoldása érdekében tett globális erőfeszítések részeként az OPEC jelentős szerepet vállalt az olajszektor támogatásában.

2. ábra: Az olajárak és az OPEC kitermelésének alakulása 1960 és 2009 között

Az ábrát szerkesztette a szerző. Források: The Economist, BP Statistical Review, OPEC

A 2010-es évek elején az olajpiac stabilitására a világgazdaság alakulása jelentette a legfőbb fenyegetést, mivel a makrogazdasági bizonytalanságok és a nemzetközi pénzügyi rendszert körülvevő fokozott kockázatok komoly teherként nehezdedtek az egyes országok gazdaságára. A világ számos országában eszkalálódó társadalmi zavargások az olajkitermelés és a kereslet alakulására is hatással voltak az évtized első felében, habár a piac viszonylag kiegyensúlyozott maradt. 2011 és 2014 második fele között az olajárak stabilak voltak, majd a spekulációk és a túlkínálat kombinációja 2014 második felében jelentős árzuhanást eredményezett. A kereskedelmi minták fokozatos átalakulása az ázsiai országok keresletének a növekedésével, az OECD-országokban pedig a kereslet csökkenésével tovább folytatódott. A világ egyre fokozottabban figyelt a nemzetközi környezetvédelmi kérdésekre, melynek eredményeként új klímamegállapodás¹² is született. Mindeközben

11 MEES: *Op-Ed: OPEC In Crisis: The Asian Dimension* [online], 1998. 05. 04. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.].

12 Chris JOHNSTON, Oliver MILMAN, John VIDAL: *Climate change: global deal reached to limit use of hydrofluorocarbons* [online], 2016. 10. 15. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.].

Az OPEC három fő szerve

A Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének három fő szerve van. A legfőbb döntéshozó szerv a Konferencia, amely a tagállamok képviselőiből áll, és minden tagállamnak 1-1 szavazata van. Az eljárási ügyeket leszámítva minden megállapodáshoz a teljes jogú tagállamok egyhangú döntése szükséges. Egy évben legalább két rendes konferenciára kerül sor, de különleges esetben bármikor összehívható.

A második fő szerv a Kormányzótanács, melynek tagjait (a kormányzókat) a tagállamok jelölik, és a konferencián hagyják jóvá kétéves időtartamra. Minden kormányzónak egy szavazata van, a döntésekhez a szavazáskor jelen lévő kormányzók egyszerű többsége szükséges. A Kormányzótanács szintén kétszer ülésezik évente, de szükség esetén bármikor összehívható. Ez a szerv felelős többek között a szervezet ügyeinek intézéséért, a Konferencián hozott döntések végrehajtásáért, a költségvetés megtervezéséért és a Konferencia elé terjesztéséért.

A harmadik fő szerv a Titkárság, amely végrehajtó szerepet tölt be. Vezetője a Kormányzótanács ajánlása után a Konferencia által három évre megválasztott főtitkár, akit adminisztratív személyzet segít. A főtitkár a szervezet vezető tisztviselőjeként irányítja és képviseli az OPEC-et a Kormányzótanács rendelkezéseinek megfelelően. Ezt a pozíciót jelenleg, 2016. augusztus 1-jétől a nigériai Mohammad Sanusi Barkindo tölti be.

az OPEC szervezete továbbra is a piac stabilitására törekszik, szem előtt tartva a fogyasztókkal és a nem OPEC-tag kitermelő országokkal való párbeszéd és együttműködés folyamatos javításának szükségességét.

Megjegyzendő, hogy az alacsony olajárak komoly bevételkiesést jelentenek az olajexportáló országoknak, miközben az importáló országok lakossági fogyasztói örülhetnek, hogy kevesebb lesz a fűtésszámlájuk és olcsóbb lesz a tankolás a benzinkúton. 2014 második felében az olajárak a 110 dolláros szintről 50 dollár alá estek, egyrészt a lecsökkenő kereslet, másrészt a fokozódó amerikai kitermelés miatt.¹³ Ekkor az OPEC tagállamai még határozottan úgy látták, hogy inkább nem csökkentik a saját kitermelésüket, hogy felhajtsák az árakat. Venezuela azonban az egyik legnagyobb kőolajexportáló országként komoly gazdasági recesszióba süllyedt, részben az alacsony olajárak következtében kieső bevételek miatt. Szaúd-Arábia a legnagyobb olajexportáló országgént és az OPEC legbefolyásosabb tagállamaként megfékezhetné, illetve akár növelhetné is az olajárat saját kitermelésének visszafogásával, erre

azonban csak vonakodva lehet hajlandó, leginkább azért, hogy így próbálja együttműködésre és fegyelmezettségre ösztönözni a többi tagállamot, valamint azért, hogy sakkban tudja tartani az észak-amerikai olajpala-kitermelést.¹⁴ Bár Szaúd-Arábiának 85 dollár körüli olajár szükséges a költségvetési egyensúlyának megőrzéséhez, tartalékai miatt egy bizonyos ideig (pár évig) alacsonyabb árakat is képes lehet tolerálni. Amennyiben pedig az alacsonyabb olajárak a magasabb áron kitermelő országokban a termelés visszaesését eredményezik, azzal Rijád csak nagyobb piaci részesedésre tehet szert.¹⁵

13 Az olajárak alakulásáról bővebben lásd: Clifford KRAUSS: *Oil Prices: What's Behind the Volatility?* Simple Economics [online], 2016. 12. 12. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.].

14 The Economist: *Sheikhs v shale, The new economics of oil* [online], 2014. 12. 06. Forrás: economist.com [2017. 01. 13.].

15 Tim BOWLER: *Falling oil prices: Who are the winners and losers?* [online], 2015. 01. 19. Forrás: bbc.com [2017. 01. 13.].

Szaúd-Arábia vezető szerepe¹⁶

Szaúd-Arábia az 1970-es években lett a világgazdaság és a nemzetközi politika kulcs-szereplője, részben az Egyesült Államok olajimportjának fokozódása által, hiszen az olaj iránti kereslet világszerte mutatkozó növekedésével Szaúd-Arábia vált az egyik olyan fő olajkitermelő és -beszállító országgá, amely képes volt kiszolgálni az importáló országokat. Ennek eredményeként pár év leforgása alatt 1974-re Szaúd-Arábia napi 2,5 millió hordóról napi 8,5 millió hordóra növelte kitermelését. Az 1980-as években a szaúdi olajkitermelés elérte a napi 10,2 millió hordót, ami 1985-ben napi 3,8 millió hordóra esett vissza. Ennek következtében azonban Szaúd-Arábia az olajfelesleg elraktározásával és felhasználásával komoly tartalékokra tett szert, amivel garantálni tudta a nyugati országok és elsősorban az Egyesült Államok számára, hogy szükség esetén képes növelni a kínálatot az olajpiacon. Ezt a szaúdi kapacitást, illetve a túlkínálat által bekövetkező árcsökkenést vehette igénybe az Egyesült Államok, amikor 1986-ban az olajár csökkentése révén kívánt nyomást gyakorolni Iránra az iraki–iráni háború lezárása érdekében, de hasonló ármanipuláció a Szovjetunió meggyengülésében, valamint Kaddáfi olajbevételeinek mérséklődésében is szerepet játszhatott. A szaúdi olajmezők azonban a 2000-es évek óta a lassú, de fokozatos kimerülés jeleit mutatják, az Egyesült Államok felfutó olajpala-kitermelése pedig az amerikai olajimport mértékének csökkenését eredményezték és vetítik előre.¹⁷

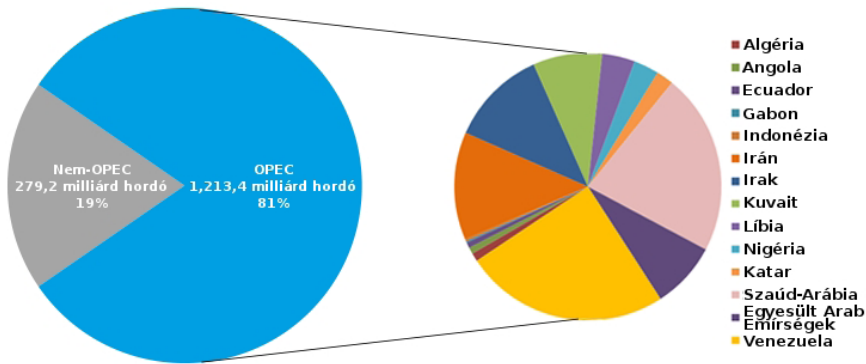
Szaúd-Arábia jelenleg igyekszik serkenteni a magánszektor növekedését a gazdaság diverzifikálásának és a szaúdi állampolgárok foglalkoztatottságának növelése érdekében. Több mint 6 millió külföldi munkás dolgozik az olajiparban és a szolgáltató szektorban, miközben Rijád képtelen csökkenteni a munkanélküliségi rátát saját állampolgárai körében. A szaúdi tisztségviselők főleg a fiatalok foglalkoztatásának növelésére koncentrálnak, mivel ez a széles réteg általánosságban véve nem rendelkezik sem a megfelelő iskolai végzettséggel, sem a technikai tudással, amely lehetővé tenné, hogy a magánszektorban is el tudjon helyezkedni. Az utóbbi egy évben a szaúdi vezetés a csökkent olajárak miatt komoly tervekkel állt elő a gazdaság diverzifikációját és egyes elemek privatizációját illetően. Korábban Szaúd-Arábia hagyományosan az áramszolgáltatás, telekommunikáció, földgázipar és petrokémiai területek irányába igyekezett fejleszteni a gazdaságát, az utóbbi hónapokban azonban a szaúdi kormány lépéseket tett a magánszektorban az egészségügyben, az oktatásban és a turizmusban betöltött szerepének növelése érdekében is.¹⁸

16 Szaúd-Arábia a világ 14. legnagyobb, az OPEC-nek pedig a második legnagyobb területű tagállama. Lakossága meghaladja a 31 millió főt, melyből 3,5 millió él a fővárosban, Rijádban. Szaúd-Arábia birtokolja a világ kőolajtartalékainak 18 százalékát, és egyben a világ legnagyobb kőolajexportőre. Nemzeti össztermékének körülbelül 50 százalékát biztosítja a kőolaj- és a földgázszektor, az exportbevételeknek pedig nagyjából 85 százalékát. Az olaj mellett Szaúd-Arábia természeti erőforrásai között található még a földgáz, a vasérc, az arany és a réz is. Forrás: OPEC: *Saudi Arabia facts and figures* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

17 Seyed GholamHosein HASSANTASH: *Iran, Saudi Oil Relationship: Friendship or Rivalry* [online], 2014. Forrás: iaee.org [2017. 01. 18.].

18 CIA: *The World Factbook, Saudi Arabia* [online]. Forrás: cia.gov [2017. 01. 13.].

3. ábra: Az OPEC részesedése a világ olajtartalékaiból (2015)

Forrás: OPEC

2016 áprilisában Szaúd-Arábia egy nagyszabású tervet jelentett be, amellyel diverzifikálni kívánja gazdaságát, csökkentve az olajfüggőségét és a kormányzati támogatásokat. Mindemellett az új szaúdi energiaügyi, ipari és ásványi erőforrások minisztere, Khalid al-Falih, korábban az Aramco igazgatótanácsi tagja akkor a sajtónak úgy nyilatkozott, hogy az olajtermelőknek hagyniuk kellene a piaci erőket a kereslet és a kínálat közötti egyensúlyi ár megtalálásában, hozzáteve, hogy senki sem gondolhatja, hogy örökké az olaj fogja majd mozgásban tartani a világot.¹⁹

1. táblázat: Az OPEC tagállamainak részesedése a világ kőolajtartalékaiból (2015)

Venezuela	24,8%	Kuvait	8,4%	Katar	2,1%	Indonézia	0,3%
Szaúd-Arábia	22,0%	Egyesült Arab Emírségek	8,1%	Algéria	1,0%	Gabon	0,2%
Irán	13,1%	Líbia	4,0%	Angola	0,8%		
Irak	11,7%	Nigéria	3,1%	Ecuador	0,7%		

Forrás: OPEC Annual Statistical Bulletin 2016 [online], 2016. 06. 02. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.]

Irán jelenlegi helyzete²⁰

Az iráni gazdaságot bizonyos tekintetben gyenge hatékonyság, stagnálás, az olajiparra és a gázexportra utaltság jellemzi, habár Iránnak jelentős mezőgazdasági, ipari és szolgáltató szektora is van. Az iráni kormány tulajdonában van és közvetlen kormányzati irányítás alatt áll több száz vállalat, míg indirekt befolyása van számos, az ország biztonsági erőihez kötődő cég vezetésére. Jellemző az iráni gazdaságra, hogy sok szempontból torzult szerke-

19 Stanley REED: Saudi Oil Chief Khalid al-Falih Tells OPEC Changes Are Coming [online], 2016. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

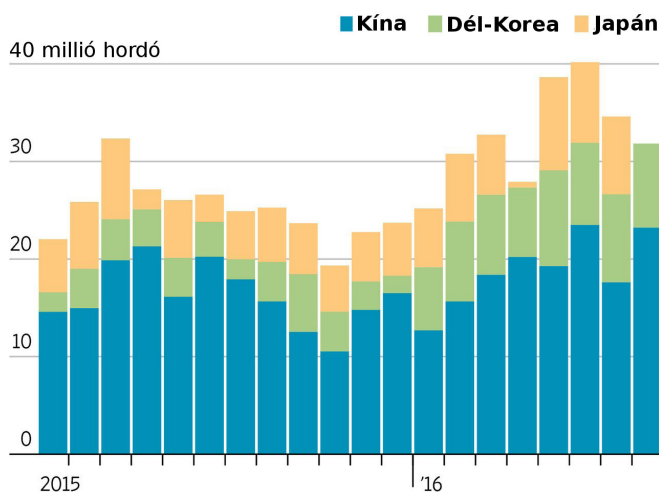
20 Az Iráni Iszlám Köztársaság egyike a világ legrégebbi civilizációinak. Iraktól és Törökországtól Türkmenisztánig és Pakisztánig húzódó területével a világ 17. legnagyobb országa. Lakossága meghaladja a 83 millió főt, melyből több mint 9 millió a fővárosban, Teheránban él. A kőolaj mellett Irán hatalmas földgázkészletekkel rendelkezik, de van még az országban szén, króm, réz, vasérc, ólom, mangánérc, cink és kén is. Forrás: OPEC: Iran facts and figures [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

zet terheli, köztük infláció, árszabályozás, állami támogatások és egy olyan bankrendszer, melynek dollármilliárdjai maradtak beragadt hitelekben. Mindez gyakorlatilag útját állja annak, hogy a magánszektor megerősödésével növekedésnek indulhasson a gazdaság.²¹

2013 júniusában Haszán Ruháni elnökké választásától sokan azt várták, hogy fellendül a gazdaság és Irán jobb kapcsolatot ápol majd a nemzetközi közösséggel. Ruháni el is ért bizonyos sikereket ezen a téren, megfékezte például az inflációt, 2015 júliusában pedig a nukleáris megállapodás aláírásával gondoskodott az iráni gazdaságot sújtó szankciók feloldásáról. A megállapodás révén várhatóan fokozatosan fellendülhet majd a külkereskedelem, külföldi befektetők érkehetnek az országba, és elindulhat a növekedés.²²

A szankciók visszavonásával az ázsiai országok egyre nagyobb mennyiségben vásárolnak kőolajat Irántól, aminek köszönhetően Ázsiával gyorsabban mélyülnek az energetikai kapcsolatai Teheránnak, mint Európával. A hírek szerint Kína, India, Japán és Dél-Korea is azon fogyasztók között szerepel, akik 2016-ban nagy mértékben növelték iráni olajimportjukat. Kína és India pedig nagyszabású befektetéseket is tervez az iráni kőolaj- és földgázszektorban. Mindez részben annak köszönhető, hogy az ázsiai országok a gazdasági szankciók alatt is vásároltak kőolajat Irántól (Kína például az előző öt évben is), a keresletük növekedésével pedig nagy felhajtóerőt tudnak biztosítani az iráni olajtermelésnek, felvásárolva az iráni export 70 százalékát.²³

4. ábra: Kína, Dél-Korea és Japán iráni olajimportjának volumene

Forrás: BMI Research, The Wall Street Journal

Forrás: The Wall Street Journal, BMI Research

21 CIA: [The World Factbook, Iran](#) [online]. Forrás: cia.gov [2017. 01. 13.]

22 Az iráni atomprogramot övező túl nagy nemzetközi bizonytalanság miatt az ENSZ Biztonsági Tanácsa szankciókat vezetett be Iránnal szemben (2006/1737, 2007/1747, 2008/1803, 2010/1929). Az első szankciók a nukleáris anyagok és technológiák szállítását korlátozták, később fegyverembargót vezettek be, bankszámlákat zároltak, utazási korlátozókat léptettek életbe. A 2010-ben bevezetett szankciók már az iráni bankrendszert is sújtották. Ezzel egyidejűleg Egyesült Államok és az Európai Unió is hasonló lépéseket tett, tovább szigorítva és bonyolítva az Iránnal szembeni szankciós rezsim rendszerét. – SELJÁN Péter: *Új fejezet az iráni atomvitában, avagy Irán szerepe a közel-keleti hatalmi játszmaiban*, *Nemzet és Biztonság*, 8. évf., 2015/4, 71. o.

23 Dan STRUMPF: *Asia Soaks Up Iran's Post-Sanctions Oil* [online], 2016. 10. 09. Forrás: wsj.com [2017. 01. 13.].

A gazdasági szankciók eredményeként gyakorlatilag Kína lett Irán meghatározó gazdasági befektetője és kereskedelmi partnere, és ezen a függőségi viszonyon az iráni vezetés csak a szankciók feloldását követően kezdeteként lazítani.²⁴ Ezt azonban nagyban megnehezíti, hogy a nyugati, illetve európai befektetők csak vonakodva, lassan érkeznek Iránba, ami különösen igaz az energiaszektorra, ahol nagy a nyomás a kitermelés fokozására. Mindenképpen a nyugati bankok továbbra sem üzletelnek Iránnal a mai napig érvényben lévő, nem nukleáris vonatkozású amerikai szankciók miatt. Kína pedig mintha tisztában lenne az iráni vezetés kiszolgáltatottságával, és ezt ki is használná.²⁵

Mindenképpen érdemes még itt szót ejtenünk Szaúd-Arábia és Irán viszonyáról. Az 1979-es iráni iszlám forradalom előtt Irán és Szaúd-Arábia kapcsolata gyakorlatilag problémamentes volt. A két ország között az 1960-as években alakult ki együttműködés többek között a Nasszer-féle pánarab nacionalizmus, a Szovjetunió esetleges terjeszkedése, valamint az iraki baaszista forradalom fenyegető árnyékában. Az 1970-es években Irán és Szaúd-Arábia Nixon elnök „kétpillérű” közel-keleti politikájának fő oszlopai voltak az amerikai regionális érdekek helyi védelmezőiként, amelynek keretében a két ország együttműködése kommunista elemek elleni közös műveletek végrehajtását is lehetővé tette Észak-Jemenben, Zairében, Szomáliában és Ománban. A két ország kapcsolatainak megromlása gyakorlatilag 1975-ben kezdődött, miután Szaúd-Arábia az alacsony olajárak és az amerikai import kiszolgálása mellett kardoskodott, miközben Mohammad Reza Pahlavi iráni sah az olajárak növekedését szerette volna elérni a költségvetési hiány növekedésének megfékezése és a magas katonai kiadások fenntartása érdekében. Iránban végül a sah gazdasági programjának kudarca hozzájárult a belpolitikai feszültségek fokozódásához, majd az 1978-as iszlám forradalom kirobbanásához, amit az iraki–iráni háború követett, melynek során Szaúd-Arábia Szaddám Huszeint támogatta. A két ország kapcsolata tehát az iráni iszlám forradalom és az iraki–iráni háború óta – rövid ideig tartó békésebb időszakoktól eltekintve – gyakorlatilag folyamatosan bizalmatlan, rivalizáló, ellenséges.²⁶

Irán célja az OPEC tagjaként a kitermelés fokozása és az olajárak emelése a bevételek növelése érdekében. 2005-ben a kitermelési cél a napi 7 millió hordó elérése volt 2015-re, amit azonban a már korábban említett gazdasági szankciók miatt nem sikerült elérni. Megjegyzendő, hogy Irán külpolitikájának egyik fontos eleme a nagyhatalmakra való ráutaltság, illetve a más országoknak való alárendeltség és kiszolgáltatottság elkerülésének fontossága, az önállóság garantálhatóságának biztosítása, az ország területi integritásának védelme és megőrzése, valamint az izolacionizmus tagadása. Irán regionális nagyhatalommá kíván válni, s ehhez részben az OPEC-ben képviselt stratégiáján keresztül szeretné lehetővé tenni katonai kiadásainak növelését és képességeinek szélesítését.²⁷

24 Amir HANDJANI: *Iran's Plan to Lure Big Oil* [online], 2016. 09. 14. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.].

25 Marc CHAMPION: *Iran Is Stuck With China to Finance Its Oil Dreams* [online], 2016. 10. 12. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.].

26 *Iran and Saudi Arabia: The Rivalry Explained* [online], 2014. 12. 18. Forrás: chronicle.fanack.com [2017. 01. 18.].

27 Nassef M. ADJONG: *The Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran towards the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC)* [online], 2008. 06. 05. Forrás: ssnr.com [2017. 01. 18.].

Az új OPEC-megállapodás

2016. szeptember 28-án előzetes megállapodás született az OPEC-tagállamok között arról, hogy a tartós túlkínálati helyzetben a globális kínálat 40 százalékát kitevő OPEC-termelést csökkenteni kell nagyjából napi 740 ezer hordóval, ettől remélve az olajárak újbóli emelkedését. Ilyenre legutóbb nyolc évvel ezelőtt, a gazdasági válság elején került sor. A 2016. őszi alacsony árszint már két éve tartott, és leginkább annak volt köszönhető, hogy az OPEC-tagországok 2014 novemberében úgy döntöttek, hogy nem csökkentik a kitermelésüket a globális piaci túlkínálat ellenére sem. A szeptemberi döntés ennek a korábbi elhatározásnak a részleges átgondolását jelentette, amelynek eredetileg az volt a lényege, hogy nyomás alatt tarthatja a költségesebb kitermelésű Egyesült Államokat és Kanadát. Az árzuhanás ellenére azonban az amerikai olajpala-kitermelés meglepően ellenállónak bizonyult, mivel az olajvállalatok sikeresen visszafogták a feltárássra és a kitermelésre fordított költségeiket. Az előzetes megállapodással tehát az OPEC gyakorlatilag arra a következtetésre jutott, hogy a túlkínálat tartósnak bizonyul.²⁸

Októberben azonban még nem sikerült döntésre jutnia a tagállamoknak a csökkentés pontos mértékéről, időpontjáról vagy a szervezeten belüli megoszlásáról. Jeff Colgan a szeptemberi megállapodást is úgy értékelte, hogy az OPEC-tagállamok lényegében „megállapodtak arról, hogy majd meg fognak állapodni”, így a tényleges megállapodás részleteinek a kidolgozását november végére halasztották. Nigériának, Iránnak és Líbiának azonban már előzetesen meghagyták a lehetőséget, hogy folytassák, illetve akár majd növeljék is kitermelésüket, hiszen gazdasági szankciók hatása alól vagy belföldi politikai zavargásokból igyekeznek kilábalni. Mindez azonban azt is jelenti, hogy a többi tagállamnak nagyobb mértékben kell majd csökkentenie saját kitermelését. Colgan azonban megjegyzi, hogy egy megállapodás tető alá hozása sem ad semmilyen biztosítékot arra, hogy a tagállamok be is fogják tartani az abban foglaltakat, és még ha be is tartják, akkor sem biztos, hogy az elég lesz a világpiacon árcsökkenéshez.²⁹

Egyes szakértők szerint jelenleg Szaúd-Arábia sincs abban a helyzetben, hogy termelését jelentősen visszafogja. Az OPEC tagállamai attól tartanak, hogy a termelés esetleges visszafogása változatlan árak esetében tovább növeli az adott gazdaságok pénzügyi, gazdasági nehézségeit, és az sem biztos, hogy az OPEC-országok termelésének visszafogása globális és tartós áremelkedést hozhat. Az utóbbi években megváltozott világpiacon helyzet már nem kedvez az eddigi, monopolpozícióra épülő árpolitika folytatásának.³⁰

Végül november 30-án, a szkeptikusokat meglepve, nyolc év után sikerült az OPEC-tagállamoknak, köztük a három legnagyobb kitermelőnek – Szaúd-Arábiának, Iránnak és Iraknak – megállapodásra jutnia a kitermelés január 1-jétől esedékes, napi 1,2 millió hordós csökkentéséről.³¹ Ráadásul a megállapodás túlterjed az OPEC tagállamain, mivel még Oroszország is vállalta kitermelésének csökkentését napi 300 ezer hordóval. A megállapodás

28 Clifford KRAUSS, Stanley REED: *OPEC Agrees to Cut Production, Sending Oil Prices Soaring* [online], 2016. 09. 28. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.].

29 Jeff COLGAN: *OPEC's Empty Agreement* [online], 2016. 10. 04. Forrás: foreignaffairs.com [2017. 01. 13.].

30 HEGEDŰS Miklós: *OPEC élt, él, de...* [online], 2016. 10. 12. Forrás: vg.hu [2017. 01. 13.].

31 OPEC Press Release: *Agreement* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.].

podás hírére az olajárak közel 10%-ot emelkedtek, habár hosszú távú áremelkedésre csak akkor lehet majd számítani, ha az OPEC minden tagállama eleget tesz a megállapodásban vállalt kötelezettségeinek, ami a múltban nem mindig volt így. A megegyezésből kimaradt Nigéria és Líbia,³² ugyanakkor az 1990-es évek óta először (mégis) részese újra Irak,³³ aki napi 210 ezer hordós csökkentést vállalt. Irán komoly befolyását a szervezetben jól jelzi, hogy a megállapodás szerint napi 3,8 millió hordó fölé emelheti kitermelését, ami nagy győzelem a gazdasági szankciók hatása alól fokozatosan kilábaló országnak.³⁴ Szaúd-Arábia napi 486 ezer hordóval csökkenti kitermelését, őt követi Irak után az Egyesült Arab Emírségek 139 ezer, Kuvait 131 ezer, Venezuela pedig 95 ezer hordóval. A szervezet 2017. május 25-ét jelölte meg a kitermelési csökkentés újabb hat hónapos meghosszabbításának esetleges időpontjaként.³⁵

Elemzők szerint, habár a megállapodás tényleg nagy jelentőségű, több gyengesége is van. Nils Pratley szerint az egyik például, hogy Moszkván is múlik a sikere, hiszen a nem OPEC-tag Oroszországnak is csökkentenie kell a kitermelését napi 300 ezer hordóval, ami nem biztos, hogy tényleg megvalósul. A második gyenge pontja a megállapodásnak, hogy gyakorlatilag csak azért jöhetett létre, mert a kitermelés csökkentését korábban teljesen elutasító szaúdi stratégia végül mégis kudarcot vallott, hiszen ahelyett, hogy térdre kényszerítette volna az amerikai olajpala-kitermelést, az érintett vállalatok alkalmazkodtak, csökkentették költségeiket, és megtanultak együtt élni az alacsonyabb olajárakkal. Harmadik gyenge pontként Pratley a kitermelési kvóták élettartamát említi.³⁶ Neil Wilson piaci elemző szerint a megállapodás győzelem az olajkartell számára, amely bizonyítja, hogy továbbra is befolyásos és releváns energiapiaci szereplő, ugyanakkor ő is felhívja rá a figyelmet, hogy a következő hónapokban derül majd ki, hogy mennyire bizonyul majd sikeresnek a megállapodás. Más elemzők szerint a megegyezés nem fog sokáig tartani, így csak rövid távú hatását lehet majd látni, és valószínűleg el-elcsalják majd egyes tagállamok a kitermelési kvótákat. Mindemellett az is előfordulhat, hogy a fokozódó amerikai olajpala-kitermelés az OPEC-megállapodás ellenére is visszanyomja az árakat az alacsonyabb szintekre.³⁷ A Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) októberben még úgy kommentálta az OPEC előzetes megállapodását, hogy annak betartása hamarabb helyreállíthatná a kereslet és a kínálat egyensúlyát, máskülönben a magára hagyott piacon tartós marad a túlkínálati állapot még a 2017-es év első felében is.³⁸

Érdekességként megjegyzendő, hogy a Reuters hírügynökség információi szerint

32 Líbia helyzetéről bővebben lásd: Clifford KRAUSS: *Libya Starts Expanding Oil Exports – for Now, at Least* [online], 2016. 10. 07. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.].

33 Dmitry ZHADANNIKOV, Ahmed RASHEED, Ahmad GHADDAR: *Iraq lures investors to boost its oil output as OPEC debates cuts* [online], 2016. 10. 27. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.].

34 2016. októberi adatok szerint Irán olajkitermelése elérte a napi 3,9 millió hordót. – *Iran Crude Oil Production 1973-2016* [online]. Forrás: tradingeconomics.com [2017. 01. 13.].

35 Nayla RAZZOUK, Angelina RASCOUET, Golnar MOTEVALLI: *OPEC Confounds Skeptics, Agrees to First Oil Cuts in 8 Years* [online], 2016. 11. 30. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.].

36 Nils PRATLEY: *With its deal on barrel quotas, Opec is back on the radar – for now* [online], 2016. 11. 30. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.].

37 Larry ELLIOTT: *Oil price surges as Opec agrees first cut in output since 2008* [online], 2016. 11. 30. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.].

38 Angelina RASCOUET, Sam WILKIN: *IEA Sees Oil Market Rebalancing Faster If OPEC Respects Deal* [online], 2016. 10. 11. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.].

a megállapodás tető alá hozása nagyrészt Vlagyimir Putyin orosz elnöknek volt köszönhető, aki segítette elsimítani a Szaúd-Arábia és Irán közötti ellentéteket a megegyezés érdekében.³⁹ Putyin közvetítő szerepét egyes elemzők Oroszország fokozódó közel-keleti befolyásának egyik újabb bizonyítékaként értékelték, hangsúlyozva, hogy mindeközben Oroszországnak és Szaúd-Arábiának komoly nézeteltérései vannak a szíriai polgárháborút illetően. Putyin aktív közreműködésére pedig azért volt szükség, mert a szeptemberi elvi megállapodást követően a tárgyalások haladását nagyban hátráltatta Szaúd-Arábia és Irán szembenállása,⁴⁰ melyek között a szíriai polgárháború és a jemeni konfliktus is fokozta a feszültséget.

Összegzés

Az OPEC történetében gyakran fordult elő, hogy a tagállamoknak csak nehezen vagy nem is sikerült megállapodásra jutnia olajpolitikai ügyekben az eltérő gazdasági érdekek miatt. A gyakori viták és nézeteltérések pedig nagymértékben korlátozzák a szervezet hatékonyságát és hosszabb távú sikerének esélyeit. Egyesek szerint a mélyreható strukturális problémái miatt az OPEC nem is olajkartell, hanem inkább egy politikai klubnak tekinthető, amelynek nincs is befolyása az olajárak alakulására.⁴¹ A szkeptikusok a legutóbbi megállapodás kapcsán is arra hivatkoztak, hogy a szervezetben mindennaposak a viták, Szaúd-Arábia és Irán között a feszültségek miatt szinte állandósult a széthúzás, ezért láttak minimális esélyt arra, hogy valóban sikerül megállapodásra jutniuk a kitermelés csökkentésének részleteiről.

Azzal gyakorlatilag mindenki tisztában van, hogy nem fogja minden tagállam teljesíteni az általa vállalt csökkentést. Az OPEC saját elképzelései szerint a vállalt csökkentések 80 százalékos betartása jó lenne, de már 50% is elfogadható, tekintettel arra, hogy a megállapodások betartása a szervezetben gyakorlatilag önkéntes, mivel az OPEC-nek nincs semmilyen mechanizmusa az egyes megállapodásokban foglaltak teljesítésének kikényszerítésére. Legutóbb 2009-ben született hasonló kitermelésikvóta-megállapodás, akkor a vállalt csökkentésnek kezdetben 60, majd végül 80 százalékát sikerült teljesíteni.⁴² A szaúdi olajminiszter januárban egy energiafórumon úgy fogalmazott, hogy éppen azért kötötték hat hónapra a kvótamegállapodást, mert senki sem tudhatja, hogy fél év alatt mi fog még történni, ezért hat hónap után majd újra tárgyalóasztalhoz ülnek a hosszabbítás szükségességének megvitatására.⁴³

Egyes elemzők szerint az új OPEC-megállapodás kétségbeesett próbálkozás a szervezet részéről, és valójában az olajkartell nem sokat tud tenni az olajárak emelése érdekében

39 Rania El GAMAL, Parisa HAFEZI, Dmitry ZHDANNIKOV: *Exclusive: How Putin, Khamenei and Saudi prince got OPEC deal done* [online], 2016. 12. 01. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.].

40 Huileng TAN: *Saudi Arabia-Iran rivalry the stumbling block for an oil deal, analysts say* [online], 2016. 09. 28. Forrás: cnbc.com [2017. 01. 13.].

41 Jeff COLGAN: *How OPEC Lost Its Bite* [online], 2015. 12. 03. Forrás: foreignaffairs.com [2017. 01. 13.].

42 Alex LAWLER, Rania EL GAMAL: *Despite Saudi signals, OPEC unlikely to deliver all promised oil cuts* [online], 2017. 01. 13. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.].

43 Anthony MCAULEY, Dania SAADI, LeAnne GRAVES: *Opec production cut deal could be extended, Saudi minister says* [online], 2017. 01. 12. Forrás: thenational.ae [2017. 01. 13.].

az amerikai és majd a kínai olajpala-kitermelés⁴⁴ felfutása miatt. Ezért várhatóan csökkenni fog az OPEC befolyása, így Szaúd-Arábiának arra kell számítnia, hogy nehéz évek következnek.⁴⁵

Biztató jelként lehetett értékelni, hogy orosz olajipari források szerint Oroszország 2017. január első napjaiban már 100 ezer hordóval csökkentette napi kitermelését, így az év második felére már csak további 200 ezer hordós csökkenést kell elérnie a vállalt kötelezettségének teljesítéséhez. Egyes vélemények szerint ugyanakkor ez a csökkenés inkább annak volt köszönhető, hogy a szibériai olajmezőkön a szélsőségesen hideg időjárás (-60 °C) a munka beszüntetésére kényszerítette a munkásokat, mivel ilyen hőmérsékleten rendszeresek az áramkimaradások, az autók motorja gyakran befagy, és így még a karbantartási és javítási munkálatokat is szinte képtelenség elvégezni. Oroszországban 2005–2006 telén is hasonló volt a helyzet, akkor januárban 180 ezer hordóval csökkent a kitermelés a hideg miatt.⁴⁶ Mindazonáltal jelen kézirat lezárásáig a november végén bejelentett megállapodás az olajárak 16 százalékos növekedését eredményezte, annak ellenére, hogy Irán mindeközben nagymértékben növelte kitermelését.⁴⁷

Befejezésként megjegyzendő, hogy a második világháború után kibontakozó gazdasági fellendülésnek az említett 1973-as, majd az azóta ciklikusan ismétlődő energiaválság vetett véget. Ekkor tudatosult a világ számára, hogy a Föld energia- és nyersanyagkészletei nem korlátlanok, nem kimeríthetetlenek. Márpedig minden fejlett gazdaság függ a rendszeres és kiszámítható energiaellátástól, miközben az energiafelhasználás terén (is) rendkívüliek az egyenlőtlenségek⁴⁸ a világban. A Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) már nyolc évvel ezelőtt kijelentette, hogy a világ energiarendszere válaszút elé érkezett, mert a jelenlegi energiaellátási és felhasználási trendek nyilvánvalóan fenntarthatatlanok környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt.⁴⁹ A rendszer azonban átalakítható, és ennek fényében nem is olyan meglepő, hogy még Szaúd-Arábia is hozzálátott az olajexportra alapozott gazdasági szerkezetének átalakításához. A kőolaj és a földgáz ugyanakkor továbbra is napjaink meghatározó energiahordozói, és e kettő közül jelenleg is a kőolaj a világ legfontosabb energiaforrása, ami valószínűleg még jó pár évig az is fog maradni – az alternatív energiaforrások elterjedésének ütemét illető minden optimista feltételezés ellenére.⁵⁰

44 Frank A. WOLAK: *What OPEC Means for Today's Oil Market* [online], 2016. 10. 12. Forrás: fortune.com [2017. 01. 13.].

45 Emile SIMPSON: *OPEC Is in its Death Throes* [online], 2016. 10. 10. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 01. 13.].

46 Vladimir SOLDATKIN, Olesya ASTAKHOVA: *General Frost to the rescue: cold helps Russia comply with OPEC deal* [online], 2017. 01. 10. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.].

47 Sputnik: *Iran Making the Most of OPEC Deal, Oil Exports Reach Record Levels* [online], 2017. 01. 13. Forrás: sputnik-news.com [2017. 01. 13.].

48 Ma egy iparosított piacgazdaságban egy átlagpolgár nyolcvanszor annyi energiát fogyaszt, mint egy a Szaharában élő társa, és a világ népességének negyede fogyasztja el a világon termelt elsődleges energia háromnegyedét.

49 International Energy Agency: *World Energy Outlook 2008* [online]. Forrás: worldenergyoutlook.org [2017. 01. 19.].

50 SELJÁN Péter: A természeti erőforrások fogyasztásának biztonságpolitikai aspektusai. In: GLIED Viktor (szerk.): *Vízkonfliktusok*, Publikon Kiadó, Pécs, 2009, 19–40. o., 28–29. o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ADIONG, Nassef M.: *The Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran towards the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC)* [online], 2008. 06. 05. Forrás: ssn.com [2017. 01. 18.]
- BOWLER, Tim: *Falling oil prices: Who are the winners and losers?* [online], 2015. 01. 19. Forrás: bbc.com [2017. 01. 13.]
- CHAMPION, Marc: *Iran Is Stuck With China to Finance Its Oil Dreams* [online], 2016. 10. 12. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.]
- CIA: *The World Factbook, Iran* [online]. Forrás: cia.gov [2017. 01. 13.]
- CIA: *The World Factbook, Saudi Arabia* [online]. Forrás: cia.gov [2017. 01. 13.]
- COLGAN, Jeff: *How OPEC Lost Its Bite* [online], 2015. 12. 03. Forrás: foreignaffairs.com [2017. 01. 13.]
- COLGAN, Jeff: *OPEC's Empty Agreement* [online], 2016. 10. 04. Forrás: foreignaffairs.com [2017. 01. 13.]
- EL GAMAL, Rania, HAFEZI, Parisa, ZHDANNIKOV, Dmitry: *Exclusive: How Putin, Khamenei and Saudi prince got OPEC deal done* [online], 2016. 12. 01. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.]
- ELLIOTT, Larry: *Oil price surges as Opec agrees first cut in output since 2008* [online], 2016. 11. 30. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.]
- HANDJANI, Amir: *Iran's Plan to Lure Big Oil* [online], 2016. 09. 14. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.]
- HASSANTASH, Seyed GholamHossein: *Iran, Saudi Oil Relationship: Friendship or Rivalry* [online], 2014. Forrás: iaee.org [2017. 01. 18.]
- HEGEDŰS, Miklós: *OPEC élt, él, de...* [online], 2016. 10. 12. Forrás: vg.hu [2017. 01. 13.]
- HORVÁTH Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- International Energy Agency: *World Energy Outlook 2008* [online]. Forrás: worldenergyoutlook.org [2017. 01. 19.]
- Iran and Saudi Arabia: The Rivalry Explained* [online], 2014. 12. 18. Forrás: chronicle.fanack.com [2017. 01. 18.]
- Iran Crude Oil Production 1973-2016* [online]. Forrás: tradingeconomics.com [2017. 01. 13.]
- JOHNSTON, Chris, MILMAN, Oliver, VIDAL, John: *Climate change: global deal reached to limit use of hydrofluorocarbons* [online], 2016. 10. 15. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.]
- KRAUSS, Clifford: *Libya Starts Expanding Oil Exports – for Now, at Least* [online], 2016. 10. 07. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.]
- KRAUSS, Clifford: *Oil Prices: What's Behind the Volatility? Simple Economics* [online], 2016. 12. 12. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.]
- KRAUSS, Clifford, REED, Stanley: *OPEC Agrees to Cut Production, Sending Oil Prices Soaring* [online], 2016. 09. 28. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.]
- LAWLER, Alex, EL GAMAL, Rania: *Despite Saudi signals, OPEC unlikely to deliver all promised oil cuts* [online], 2017. 01. 13. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.]
- McAULEY, Anthony, SAADI, Dania, GRAVES, LeAnne: *Opec production cut deal could be extended, Saudi minister says* [online], 2017. 01. 12. Forrás: thenational.ae [2017. 01. 13.]
- MEES: *The First OPEC Meeting Held In Baghdad* [online], 1960. 10. 16. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- MEES: *Algeria Joins OPEC* [online], 1969. 08. 08. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- MEES: *The Oil Weapon* [online], 1973. 10. 13. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- MEES: *US Stops Oil Imports from Iran and Freezes Iranian Assets in US* [online], 1979. 11. 19. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- MEES: *Value of OPEC Oil Exports Down 42% in 1986* [online], 1987. 10. 09. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- MEES: *Op-Ed: OPEC In Crisis: The Asian Dimension* [online], 1998. 05. 04. Forrás: mees.com [2017. 01. 13.]
- OPEC: *Brief History* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.]
- OPEC: *Iran facts and figures* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.]
- OPEC: *Saudi Arabia facts and figures* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.]
- OPEC: *Statute* [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.]

- OPEC Press Release: [Agreement](#) [online]. Forrás: opec.org [2017. 01. 13.]
- PRATLEY, Nils: [With its deal on barrel quotas, Opec is back on the radar – for now](#) [online], 2016. 11. 30. Forrás: theguardian.com [2017. 01. 13.]
- RASCOUET, Angelina, WILKIN, Sam: [IEA Sees Oil Market Rebalancing Faster If OPEC Respects Deal](#) [online], 2016. 10. 11. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.]
- RAZZOUK, Nayla, RASCOUET, Angelina, MOTEVALLI, Golnar: [OPEC Confounds Skeptics, Agrees to First Oil Cuts in 8 Years](#) [online], 2016. 11. 30. Forrás: bloomberg.com [2017. 01. 13.]
- REED, Stanley: [Saudi Oil Chief Khalid al-Falih Tells OPEC Changes Are Coming](#) [online], 2016. 06. 02. Forrás: nytimes.com [2017. 01. 13.]
- SELJÁN Péter: A természeti erőforrások fogyasztásának biztonságpolitikai aspektusai. In: GLIED Viktor (szerk.): [Vízkonfliktusok](#), Publikon Kiadó, Pécs, 2009, 19-40. o.
- SELJÁN, Péter: [Új fejezet az iráni atomvitában, avagy Irán szerepe a közel-keleti hatalmi játszmában](#), *Nemzet és Biztonság*, 8. évf., 2015/4, 70-81. o.
- SIMPSON, Emile: [OPEC Is in its Death Throes](#) [online], 2016. 10. 10. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 01. 13.]
- SOLDATKIN Vladimir, ASTAKHOVA, Olesya: [General Frost to the rescue: cold helps Russia comply with OPEC deal](#) [online], 2017. 01. 10. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.]
- Sputnik: [Iran Making the Most of OPEC Deal, Oil Exports Reach Record Levels](#) [online], 2017. 01. 13. Forrás: sputniknews.com [2017. 01. 13.]
- STRUMPF, Dan: [Asia Soaks Up Iran's Post-Sanctions Oil](#) [online], 2016. 10. 09. Forrás: wsj.com [2017. 01. 13.]
- TAN, Huileng: [Saudi Arabia-Iran rivalry the stumbling block for an oil deal, analysts say](#) [online], 2016. 09. 28. Forrás: cnbc.com [2017. 01. 13.]
- The Economist: [Sheikhs v shale, The new economics of oil](#) [online], 2014. 12. 06. Forrás: economist.com [2017. 01. 13.]
- WOLAK, Frank A.: [What OPEC Means for Today's Oil Market](#) [online], 2016. 10. 12. Forrás: fortune.com [2017. 01. 13.]
- ZHADANNIKOV, Dmitry, RASHEED, Ahmed, GHADDAR, Ahmad: [Iraq lures investors to boost its oil output as OPEC debates cuts](#) [online], 2016. 10. 27. Forrás: reuters.com [2017. 01. 13.]